

oproportionerligt fördelade. För att nämna två exempel utlägger Goldingay kort diskussionen om קִיָּוִן (4:6–10) i en utförlig fotnot (395), medan han helt förbigår diskussionen om att 4:11 kan läsas antingen som en retorisk fråga eller ett deklarativt påstående. Detta blir särskilt anmärkningsvärt eftersom han själv väljer det senare alternativet – vilket är en minoritetsposition – utan att ens i en fotnot klarlägga att han här avviker från majoriteten av etablerade översättningar (bland andra NIV, NRSV, NET, ESV, NASB), eller den teologiska konsekvensen av respektive läsning. Detta kommer troligt väcka huvudbry hos den ickeinitierade predikanten som märker stor skillnad mellan sin bibelöversättning och Goldingays kommentar. Det är således aningen ironiskt att han ägnar en längre fotnot åt att diskutera קִיָּוִן, något som han själv fastslår är av ringa betydelse.

Dessa exempel på konstruktiv kritik bör dock inte överskugga det faktum att Goldingay än en gång har skrivit en textnära kommentar med relevans för den kristne förkunnaren och textutläggaren. Den förtjänar en bred läsarkrets och är trogen serieredaktörernas önskan och bön att kommentaren ”... will make a contribution to the ongoing task of doing Christian theology for the present generation” (viii).

Markus Frid, Örebro teologiska högskola

J. THOMAS HEWITT

Messiah and Scripture

WUNT II 522, Tübingen: Mohr Siebeck, häftad, xiii + 292 sidor,
SEK 910, ISBN 978-3-16-159228-7

J. Thomas Hewitt demonstrerar i sin bok *Messiah and Scripture* hur Paulus användning av begreppet ”i Kristus” härstammar från hans messianska tolkning av bibeltexter som handlar om Abrahams avkomma och Danielbokens fras ”människosonen”. Boken har en inledning som följs av sex kapitel. Inledningen är kort och ger en överblick över problemformulering, metod och teori, samt en disposition över boken. Hewitts fokus ligger genom hela boken på frasen ἐν Χριστῷ (”i Kristus”), vilket han dessutom anmärker behöver förstås som ”i Messias”. Detta är

också huvudproblemet i kapitel 1, "The Modern Problem of 'in Christ' in Paul", där Hewitt visar att frasen varit omdiskuterad och svår för forskare att förklara på ett tillfredställande sätt. Hewitt konstaterar att frasen har erhållit mycket uppmärksamhet och att det finns två tydliga tendenser bland forskare. Den första är att frasen i fråga oftast behandlas som ett koncept, varpå Hewitt svarar att det snarare är ett sätt att tala ("a manner of speaking, not a concept"). Den andra tendensen är att om forskare skulle översätta det som att handla om Messias på något sätt – vilket är ovanligt – behandlas messianism som en ideologi och även där något fixerat och bestämt. Som Hewitt uttrycker det, "the problem here is the stubborn diversity among ancient messiah texts, a diversity which resists the formulation of a widely held 'messianic idea'" (41).

I kapitel två ges en överblick över messiasforskning i relation till Paulusforskning. Hewitt konstaterar att problemet forskare haft när de försökt förstå Messias hos Paulus är att hans sätt att tala om Jesus som Messias inte passar den messianska idén. Snarare, säger Hewitt, bör vi betrakta Paulus användning av frasen "i Messias" som en variant av messiaspråk. Paulus är engagerad i messiasdiskurs och messiaspekulation. På samma sätt som andra samtida judar som spekulerade om Messias använder sig Paulus av ett språk som tar både typiska och icketypiska skriftställen och för samman det med Messias och således skapar messiasdiskurs.

I kapitel tre analyserar Hewitt Abrahams avkomma och hur skrifttraditionen om profetian angående avkomman relaterar till Paulus messiaspekulation. Hewitt argumenterar för att detta är ursprunget till uttrycket "i Messias". Paulus har alltså anpassat tolkningstraditionen rörande Abrahams avkomma som att handla om Messias och Hewitt visar de olika stadierna av denna anpassning. Genom att Abrahams avkomma tolkas som Davids avkomma skapas en koppling mellan senare messiasdiskurs och ett större, bredare tolkningsperspektiv som läser in hela löftet till Abraham som messiasförväntan, vilket Paulus ser realiserat i Jesus.

I kapitel fyra ämnar Hewitt reda ut en något mer konceptuell del av Paulus användning av ”i Messias”, nämligen den delaktighet Jesusföljarna verkar ha med Messias genom att vara i honom. Hewitt ser en brist i förklaringsmodellerna som givits angående hur Jesusföljare och Messias egentligen delar erfarenhet och historia och förklarar denna brist genom en läsning av Dan 7 tillsammans med Paulus messiasdiskurs. Till skillnad från tidigare förklaringsmodeller som gärna begränsar delaktighetskonceptet till ett sätt att ta del av Messias, argumenterar Hewitt för att Paulus i Dan 7 hittar en ingång med vilket han kan skapa ett koncept och sedan använda på olika sätt i sitt messiaspråk. Det innebär i praktiken att Paulus fras ”i Messias” inte avser ett sorts delaktighet med Jesusföljare och Jesus, utan snarare många möjligheter som tar sig uttryck på många olika sätt.

I kapitel fem ger Hewitt en genomgående syntaktisk analys av frasen ”i Kristus”. Ambitionen är att undersöka vad frasen modifierar i sammanhanget, och han analyserar därför varje förekomst av frasen i de sju brev av Paulus som anses vara äkta. Han använder sig av nio kategorier, varav fyra är adverbiala och modifierar ett verb, två är adverbiala och modifierar ett substantiv, två är adjektivistiska och modifierar substantiv, och den sista kategorien är substantiverad och syftar på personer. Av de 63 förekomster av frasen konstaterar Hewitt att 43 används adverbialt och 20 adjektivistiskt. Hewitt konstaterar dessutom att Paulus använder frasen på ett innovativt sätt och begränsar sig inte till ett användningsområde. Snarare verkar Paulus tillämpa frasen på ett mer kreativt sätt än vad forskare tidigare erkänt. Dessutom, hävdar Hewitt, används inte frasen med gudomlig agens så mycket som förut hävdats; endast elva utav de 63 gånger används frasen adverbialt med ett verb som uttrycker gudomlig agens.

I det sjätte och sista kapitlet analyserar Hewitt de konceptuella användningarna av frasen. Vad han ser som sitt bidrag till forskningen är att han samlar samtliga kategorier under ämnet ”Messias”. Då tidigare forskning på ämnet ofta undersökt frasen semantiskt eller teologiskt, försöker Hewitt snarare undersöka hur frasen används utifrån antagan-

det att frasen härstammar från Paulus engagemang i messiasdiskurs. Hewitt identifierar tre kategorier utifrån vilka han sedan analyserar frasen. De är ”instrumentalt”, ”inkluderande” och ”solidariskt”.

Den ”instrumentala” kategorin handlar framför allt om hur Messias är ett instrument i Guds handlingsplan. Det är alltså inte en kategori som utgår från hur prepositionen *év* används. Den ”inkluderande” kategorin hävdar Hewitt avser de användningarna av frasen som hänvisar till att någon är en del av Messias folk. Kategorin fungerar alltså mestadels som ett sätt att markera att någon är ”inne” i Messias folk. Med ”solidariskt” avser Hewitt att Messias och den person eller grupp som åsyftas i sammanhanget delar en erfarenhet, gör något tillsammans eller äger något tillsammans. Liksom i kapitel fem går sedan Hewitt igenom varje förekomst av frasen och placerar dem inom en av dessa tre kategorier. Resultatet är att 23 utav de 63 förekomsterna är ”instrumentala”, 13 hör till ”inkluderande”, och resterande 27 hamnar inom den ”solidariska” kategorien. Hewitt drar två slutsatser utifrån detta.

Den första är att frasen inte på något sätt är en formel som bär på ”mysticism”. Han påpekar dock att kategorien ”solidariskt” angränsar till mysticism i och med att det har med förening och enhet att göra, men idén att frasen ”i Kristus” alltid bär på dessa undertoner behöver överges. Hewitts andra slutsats är att när Paulus talar om solidaritet med Messias, gör han det ofta om sig själv eller sitt team. Tolv gånger utav de 27 använder Paulus ”i Kristus” om sig själv eller sina medarbetare. Hewitt hävdar även att när Paulus använder frasen inom ramen för den solidariska kategorien och i relation till att ”tala i Kristus”, är det enda gången han verkar tala om endast sig själv. Detta användningsområde verkar dessutom vara nära anknutet till situation när Paulus auktoritet är ifrågasatt.

Hewitts bidrag till forskningen med sin monografi är egentligen tvåfaldig. Det första är att han ger ett nytt förslag till varifrån Paulus har fått frasen ”i Kristus” och hur den bör förstås. Här visar Hewitt hur frasen ”i Abrahams avkomma” fungerar som en prototyp för Paulus, och han tolkar alltså Jesus som Abrahams avkomma. Det andra Hewitt

bidrar med är en läsning av Paulus helt inom ramen för messiasföreställningar. Som Hewitt visar är detta inte något som paulusforskare gjort i särskilt stor utsträckning, även om det förekommit. I och med detta är Hewitts monografi ett välkommet bidrag till paulinsk messiasforskning som jag tror kommer lämna avtryck i diskussioner både om frasen ”i Kristus” och om paulinsk teologi i stort.

Lukas Hagel, Lunds universitet

BERND JANOWSKI

Anthropologie des Alten Testaments: Grundfragen – Kontexte – Themenfelder; Mit einem Quellenanhang und zahlreichen Abbildungen

Tübingen: Mohr Siebeck, 2019, xix + 806 sidor, SEK 475, ISBN 978-3-16-150236-1

Denna bok kan beskrivas som höjdpunkten på en lång karriär. Bernd Janowski, professor i Tübingen och emeritus sedan ett tiotal år, har en diger verkslista bakom sig. Ämnet för denna bok – Gamla testamentets antropologi – har han ägnat sig åt under de senaste tjugo åren, med ett antal artiklar och antologibidrag och en tidigare monografi, *Konfliktgespräche mit Gott: Eine Anthropologie der Psalmen* (2003). Med den föreliggande boken fortsätter Janowski att skriva in sig i en säregen tysk tradition, där Gamla testamentets antropologi är lika mycket en fråga om antropologi som teologi och där den oundvikliga referensen är H. W. Wolffs *Anthropologie des Alten Testaments* (1973). Baksidestexten till Janowskis bok informerar läsaren om att det sedan ett halvt århundrade inte har kommit någon ny GT-antropologi – en lucka som Janowskis bok uppenbarligen avser fylla. Det är ingen slump att Wolffs och Janowskis bok (bortsett från underrubrikerna) har exakt samma titel: Feras undersökningar avser just Gamla testamentet (och inte den Hebreiska bibeln, det Första testamentet eller något liknande) och – framför allt – de söker skriva fram en GT-antropologi i singularis. Vad som eftersträvas är en mäktig syntes, ett helhetsgrepp om Gamla testamentet och vad som där sägs om människan. Det är ett lika intressant och givande som problematiskt grepp. Jag ska nedan beskriva bokens upplägg och sedan göra några nedslag i framställningen.